

О. М. Гуцалюк,

академік АЕН України,

доктор економічних наук, професор,

ORCID 0000-0002-6541-4912,

e-mail: alex-g.88@ukr.net,

*Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський
університет імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси,*

Ю. А. Бондар,

кандидат економічних наук, доцент,

ORCID 0000-0003-2269-6208,

e-mail: cooperjulia@ukr.net,

*Центральноукраїнський державний
університет ім. В. Винниченка, м. Кропивницький,*

О. В. Бойко,

академік АЕН України,

доктор економічних наук, професор,

ORCID 0000-0003-0719-8921,

e-mail: lvbojko@yahoo.com,

*Приватний заклад вищої освіти «Східноєвропейський
університет імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТА ЇЇ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Постановка проблеми. У сучасному світі медична галузь є однією з найважливіших складових економічного розвитку держав. Її ефективність безпосередньо впливає на якість життя населення, тривалість життя та рівень загального благополуччя. Крім того, система охорони здоров'я виступає важливим сектором національної економіки, що забезпечує робочі місця, інвестує в розвиток інфраструктури та стимулює науково-дослідницьку діяльність. Відповідно, конкурентоспроможність медичної галузі є критично важливим аспектом для сталого розвитку суспільства та економічної взаємодії між різними суб'єктами господарювання.

Конкурентоспроможність у цьому контексті можна розглядати через призму якості медичних послуг, рівня інноваційних технологій, фінансової стійкості закладів охорони здоров'я та рівня підготовки медичних кадрів. Важливим елементом підвищення конкурентоспроможності є також здатність освітніх закладів медичного профілю готувати висококваліфікованих фахівців, які відповідатимуть вимогам ринку праці не тільки на національному, але й на міжнародному рівні.

Освітні заклади у медичній сфері мають вирішальне значення для формування кадрового потенціалу галузі. Їх роль полягає у підготовці профе-

сіоналів, здатних працювати в умовах постійних змін і зростаючих вимог до якості медичних послуг. Таким чином, ефективність медичних освітніх закладів значною мірою визначає конкурентоспроможність всієї медичної галузі.

В умовах глобалізації та інтеграції національних економік, медична галузь та освітні заклади перебувають під тиском нових викликів. Це включає швидке поширення технологічних інновацій, зміни у попиті на медичні послуги через старіння населення, а також міжнародну конкуренцію за висококваліфікованих фахівців. Оцінка конкурентоспроможності в цих умовах вимагає врахування як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що впливають на економічну взаємодію, таких як державна політика, інвестиційний клімат, доступ до новітніх технологій та міжнародні стандарти якості медичної освіти.

Отже, оцінка конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів є багатовимірним завданням, що потребує системного підходу та аналізу взаємодії між усіма зацікавленими сторонами – державою, ринком праці, науково-дослідницькими установами та самими медичними закладами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та напрями формування конкурентоспроможності закладів вищої освіти є об'єктом наукових

пошуків багатьох вітчизняних і іноземних науковців. При цьому більшість науковців приділяє увагу перевагам, недолікам й перспективам подальшого розвитку технологій ранжування навчальних закладів, серед яких О. Прядко, І. Тарасов, О. Шуригін [1], О. Хижняк [2], К. Чернобай [3], К. Хорошак [4] та інші. Досвід впровадження рейтингового оцінювання результатів діяльності викладачів та окремих підрозділів навчальних закладів висвітлено в наукових працях Т. Бойчука, І. Геруша, В. Ходорковського, Є. Ткач [5; 6]. Питання підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти та освітніх послуг розглядаються в наукових працях Я. Горинь, О. Сенишин [7; 8], Н. Константюк [9] та інших науковців. Втім, існуючі наукові результати щодо формування конкурентоспроможності галузі вищої медичної освіти залишають невирішеними питання обґрунтування теоретичних та методичних основ, концептуальних підходів та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності галузі вищої медичної освіти.

Метою статті є дослідження комплексної оцінки конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів з урахуванням їхньої ролі в економічній взаємодії, а також визначення ключових факторів, що впливають на ефективність підготовки медичних кадрів.

Виклад основного матеріалу. Під конкурентоспроможністю вищого навчального закладу слід розуміти його здатність успішно продавати освітні послуги та результати наукових досліджень, залучаючи тим самим вітчизняних та іноземних здобувачів вищої освіти, замовників науково-дослідних робіт, покупців патентів, постачальників грантів та дер-

жавних фондів для підготовки певного предмета з форми державних доручень експертів у галузях знань. Враховуючи швидкість технологічних змін та зростання вимог до якості освітніх послуг, розвиток навчальних закладів на сьогодні неможливий без належного фінансування їх діяльності. Одним із способів оцінки конкурентоспроможності вищих навчальних закладів є складання міжнародних, національних та регіональних рейтингів.

Історія міжнародних рейтингів освітніх установ налічує понад 150 років. У 1863 р. Карел Коржистка (Karel František Edvard Rytíř Kořistka) – геодезистка, географ та інженер – опублікував працю «Вище політехнічне навчання в Німеччині, Швейцарії, Франції, Бельгії та Англії», у якій була реалізована одна з перших спроб складання рейтингу закладів вищої освіти [10]. Наприкінці ХХ ст. все більше країн і організацій стало залучатися до цього процесу. Національні, регіональні й міжнародні рейтинги складають сьогодні в США, Великій Британії, Канаді, Польщі, Німеччині, Франції, Україні, низці країн Азії.

Найбільш авторитетними на сьогодні є такі глобальні рейтинги: Всесвітній рейтинг університетів (World Universities Rankings), Рейтинг найкращих університетів світу (QS World University Rankings), Академічний рейтинг університетів світу (Academic Ranking World Universities), Best Global Universities Rankings та Ranking Web or Webometrics, основні характеристики яких наведено в табл. 1.

Відповідно до методології World University Rankings, рейтинг збільшується за 13 параметрами (показниками), кожен з яких має свою оцінку (відсоток від загальної оцінки). Ці показники поділя-

Таблиця 1

Характеристики провідних міжнародних рейтингів закладів вищої освіти

Британське видавництво Times Higher Education (THE)		
Надаючи детальну інформацію про продуктивність діяльності університету за всіма основними напрямками, також дозволяє порівнювати вищі навчальні заклади з іншими закладами за регіоном, тематикою та іншими ключовими критеріями	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науки про життя (<i>Life sciences</i>). 2. Клінічна, доклінічна медицина та охорона здоров'я (<i>Clinical, pre-clinical & health</i>). 3. Фізичні науки (<i>Physical sciences</i>) 4. Психологія (<i>Psychology</i>). 5. Інженерні науки та технології (<i>Engineering & technology</i>). 6. Комп'ютерні науки (<i>Computer Science</i>). 7. Правознавство (<i>Law</i>). 8. Мистецтво та гуманітарні науки (<i>Arts & humanities</i>). 9. Бізнес та економіка (<i>Business & Economics</i>). 10. Соціальні науки (<i>Social sciences</i>). 11. Освіта (<i>Education</i>) 	Навчання (Teaching) – 30%, дослідження (Research) – 30%, цитування (Citations) – 30%, міжнародна спрямованість (International outlook) – 7,5%, доходи від досліджень для промисловості (Industry income) – 2,5%
Центр університетів світового рівня (CWCU), Вища школа освіти (до того Інститут вищої освіти) Шанхайського університету Цзяо Тонг, Китай		
Рейтинг оцінює наукову та навчальну діяльність закладів вищої освіти та має на меті зменшити вплив особливостей національної системи освіти на підсумкову оцінку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Природничі науки і математика (SCI), зокрема математика, фізика, хімія, метеорологія, науки про Землю, планетарні науки. 2. Техніка/технологія та інформатика (ENG), зокрема механізми, електричні науки, загальнобудівельна наука, хімічна промисловість, наука про матеріали, інформатика тощо. 	Випускники – лауреати Нобелівської або Філдсівської премії – 10%, співробітники-лауреати Нобелівської або Філдсовської премії – 20%, частота цитування дослідників у 21 категорії – 20%, статті, опубліковані в журналах Nature або Science – 20%, індекси цитування для природничих і гуманітарних наук Інституту наукової інформації,

Закінчення табл. 1

	3. Життя та сільськогосподарські науки (LIFE), зокрема біологія, біомедицина, агрономія й наука про навколишнє середовище. 4. Клінічна медицина та фармація (MED), зокрема клінічна медицина, стоматологія, наука догляду за хворими, суспільна охорона здоров'я, ветеринарія, фармакологія тощо. 5. Соціальні науки (SOC), зокрема економіка, соціологія, політологія, правознавство, освіта, управління тощо	Science Citation Index і Social Sciences Citation Index, а також індекси провідних журналів Arts and Humanities Citation Index – 20%, сукупний результат попередніх показників по відношенню до чисельності персоналу ЗВО – 10%
Британська консалтингова компанія Quacquarelli Symonds (QS)		
Об'єднання статистичного аналізу навчальних закладів, даних аудиту та даних глобальних експертних опитувань представників міжнародних академічних кіл користувачів і робіт.	Природничі науки. Соціальні науки. Гуманітарні науки та мистецтво. Науки про життя. Інженерні науки та технології	Репутація в академічному середовищі – 40%, цитування наукових публікацій представників університету – 20%, співвідношення кількості викладачів і здобувачів вищої освіти – 20%, ставлення роботодавців до випускників – 10%, відносна чисельність іноземних викладачів і здобувачів вищої освіти – по 5%
U.S. News & World Report – американський журнал новин, м. Вашингтон		
Рейтинг побудований на основі 13 показників, які вимірюють результати наукових досліджень освітніх закладів та їх глобальну й регіональну репутацію	Сільськогосподарські науки. Біологія і біохімія. Хімія. Клінічна медицина. Навколишнє середовище /екологія. Науки про землю. Імунологія. Матеріалознавство. Мікробіологія. Молекулярна біологія і генетика	Глобальна науково-дослідна репутація – 12,5%, регіональна науково-дослідна репутація – 12,5%, кількість публікацій – 10%, кількість книг – 2,5%, конференції – 2,5%, нормований рівень цитування – 10%, усього цитувань – 7,5%, кількість публікацій, що входять до 10% найбільш цитованих, – 12,5%
U.S. News & World Report – американський журнал новин, м. Вашингтон		
Абітурієнти можуть використовувати ці рейтинги, досліджувати можливості отримання вищої освіти за межами своєї країни та порівнювати ключові аспекти дослідницької школи	1. Неврологія і поведінкові науки. 2. Фармакологія і токсикологія. 3. Фізика. 4. Ботаніка і зоологія. 5. Психіатрія / психологія. 6. Науки про космос. 7. Інформатика. 8. Економіка і бізнес. 9. Математика. 10. Інженерні науки. 11. Соціальні (суспільні) науки і науки, пов'язані з охороною здоров'я. 12. Мистецтво і гуманітарні науки	частка публікацій, що входять до 10% найбільш цитованих, – 10%, міжнародна співпраця в публікаціях – 5%, кількість високо цитованих публікацій за 10-річний період – 5%, відношення числа високо цитованих публікацій до загальної кількості публікацій університету – 5%, частка публікацій з іноземними співавторами – 5%

Джерело: складено авторами за [11-15].

ються на п'ять категорій. Участь у рейтингах навчальних закладів є добровільною та безкоштовною. Для участі навчальні заклади мають попередньо подати заявки та необхідну інформацію відповідальному редактору [11]. На думку експертів, рейтинг Times Higher Education оцінює лише ті університети, які займаються наукою [4].

Академічний рейтинг університетів світу (ARWU) був вперше опублікований у червні 2003 року Центром університетів світового класу (CWCU), Школа вищої освіти Шанхайського університету Цзяо Тонг (раніше Інститут вищої освіти), Китай. Визначення ARWU обґрунтовується на шести об'єктивних показниках, а саме: кількість випускників і співробітників, які отримали Нобелівські премії або медалі Філдса, мінімально високий рівень цитування дослідників, статей, опублікованих у журналах Nature і Science, статей, індексованих

Science Citation Index – Розширений індекс цитування соціальних наук, продуктивність університету на душу населення. Значний вплив ARWU пояснюється науковою, стабільною та прозорою методологією, яка використовується в процесі рейтингування [1]. Як і в попередніх рейтингах, останні критерії оцінює наукову діяльність університету.

При складанні світового рейтингу університетів QS використовує шість простих показників, достатніх для продуктивності університету серед, які: академічна репутація, репутація роботодавця, результати викладачів і здобувачів вищої освіти, рівень цитування, коефіцієнти викладачів та коефіцієнти іноземних здобувачів вищої освіти [4]. Тому рейтинг дає детальний огляд навчальних закладів, на основі яких абітурієнти мають можливість застосування, які ЗВО є найкращими за певними освітніми програмами, умовами навчання, можливос-

тями подальшого навчання, соціальною відповідальністю, інклюзивністю тощо.

Рейтинг найкращих світових університетів має на меті позиціонувати університети США як провідні освітні заклади в усьому світі. Результати рейтингу використовують не лише абітурієнтами, а й університетами для визначення своєї конкурентної позиції у своїй країні чи регіоні та пошуку міжнародних партнерів [2].

Web або Webometrics – це найбільший академічний рейтинг вищих навчальних закладів. Кожні шість місяців, починаючи з 2004 року, Кіберметрична лабораторія (Іспанська національна дослідницька рада, CSIC) організовує незалежну, об'єктивну, безкоштовну та відкриту наукову подію, щоб надати надійну, багатовимірну, актуальну та корисну інформацію на основі своєї веб-присутності. Тим часом Webometrics використовує аналіз цитування для оцінки якості, оскільки це більш потужний інструмент, ніж аналіз цитування чи глобального опитування [5].

Зараз широко результативність рейтингів навчальних закладів. По-перше, ними користуються користувачі, які приймають рішення про вибір навчального закладу для отримання певного рівня освіти. Оскільки попит на освітні послуги продовжується через збільшення попиту на додаткову освіту, підвищення кваліфікації та перепідготовку, ми можемо передбачити, що використання рейтингів як орієнтує для більш усвідомленого вибору буде зростати популярністю. Крім того, рейтинг дає певні орієнтири для власного розвитку кожного університету, сприяє налагодженню конкуренції між вищими навчальними закладами, а в свою чергу посилює підвищення якості освітніх програм.

Цікавість роботодавців сфери послуг за результатами рейтингу залежить від рівня та якості освіти високого працівника з одного боку та від можливостей взаємодії з освітніми організаціями у прикладних дослідженнях і розробках з іншого.

Науковці відзначили, що переваги рейтингу навчальних закладів включають: спрощення та про-

яснення середовища вищої освіти для обраних здобувачів вищої освіти та цікавих сторінок; забезпечення реклами та підвищення впізнаваності університетів; підвищення якості збору даних у вищій освіті. Недоліки рейтингової справи полягають у тому, що вона дає недостовірну інформацію про якість освіти через обмежений доступ до внутрішніх даних у навчальних закладах, дає викривлену картину змін у часі (неможливо порівняти дані за різні періоди через зміни показників і методів обробки).

Причинами вилучення українських медичних університетів у міжнародних рейтингах називають незадовільний рівень експертизи та кількість науково-дослідницької роботи, академічну недобросовісність, низьку або повну відсутність міжнародного співробітництва, недостатню цитованість науково-дослідницьких робіт та недостатні наукові результати. Кількість публікацій у міжнародних наукових виданнях, зменшення кількості іноземних здобувачів вищої освіти, низька академічна мобільність, випуск міжнародного досвіду викладачів, випуск навчальних програм, які становлять повністю англійську мову.

При цьому керівництво вищих медичних навчальних закладів також враховує тісні зв'язки між державою та підприємствами, формуючи в рамках них партнерські відносини.

Тому під конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів можна розуміти здатність задовольняти потреби споживачів, надавати суспільні блага, створювати довготривалі нематеріальні продукти (послуги) та їх ефективний розвиток, використовувати конкурентні переваги, швидко адаптуватися. Для забезпечення своєї конкурентоспроможності вищі медичні навчальні заклади повинні мати перевагу перед конкурентами.

Показником конкурентоспроможності галузі вищої освіти України є позиції закладів вищої медичної освіти в міжнародних та вітчизняних рейтингах. У 2024 р. вітчизняні ЗВМО в міжнародних рейтингах відсутні або посідають низькі позиції, відображено у табл. 2 [16].

Таблиця 2

Рейтинг закладів вищої медичної освіти України у 2024 р.

Назва закладу освіти	Місце	Місце у загальному рейтингу	Бал НМТ на контракт	ТОП 200 Україна	Scopus	Підсумковий бал
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця	1	8	13	15	14	42
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького	2	13	16	46	8	70
Харківський національний медичний університет	3	21	50	22	13	85
Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського	4	22	37	20	35	92
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова	5	23	23	28	42	93
Дніпровський державний медичний університет	6	25	49	49	12	110
Буковинський державний медичний університет	7	26	35	34	50	119
Івано-Франківський національний медичний університет	8	37	29	63	63	155
Донецький національний медичний університет	9	42	53	97	15	165
Одеський національний медичний університет	10	49-50	41	79	70	190

З метою створення передумов для розвитку конкретних напрямів діяльності українських медичних університетів вважаємо доцільним запровадити єдину систему визначення конкурентної позиції кожного ЗВО на основі самооцінки портфеля факторів конкурентоспроможності навчальних закладів та моніторинг відвідувачів експертів під час оцінювання. Розрахунок результатів можна виконати за допомогою якісних методів [17].

Для подальшого використання результатів оцінювання конкурентної позиції певного вищого навчального закладу для національних та міжнародних рейтингів параметрами оцінювання можуть бути обрані освіта та виховна робота, кадри, наукова робота та міжнародна діяльність. Якісний підхід встановлення встановленого вагового коефіцієнта для кожного параметра, який відображає його важливість у досягненні конкурентних переваг на ринку освітніх послуг. Враховуючи орієнтир закладів освіти, насамперед як споживачів послуг, що продаються, розподіл вагових коефіцієнтів може бути наступним: навчання та виховна робота – 0,35, кадри – 0,25, наукова робота – 0,20, міжнародна діяльність – 0,20. Зміст параметрів оцінки задається поруч факторів, кожен з яких складається з п'яти критеріїв. Також для кожного фактора та критерію встановлюються ваші коефіцієнти. Уніфіковані вагові коефіцієнти кожного параметра, факторів у параметрах та нормативів у факторах [18].

Для визначення рівня конкурентоспроможності певного навчального закладу запропоновано використовувати п'ятибальну шкалу оцінювання:

- 0-1,9 – недопустимий рівень; 2,0-3,0 – критичний (низький) рівень;
- 3,1-3,9 – достатній (середній) рівень; 4,0-4,5 – високий (вище середнього) рівень;
- 4,6-5,0 – відмінний (дуже високий) рівень.

Оцінку кожного фактора визначають як суму добутків оцінок за кожний критерій і відповідних коефіцієнтів вагомості, формула 1:

$$\Phi_i = \sum_{i=1}^N K_i \times K_{\text{ваг.к.і}} \quad (1)$$

де Φ_i – зважена оцінка i -го фактора;

K_i – бальна оцінка i -го критерію;

$K_{\text{ваг.к.і}}$ – ваговий коефіцієнт i -го критерію;

N – кількість критеріїв.

Оцінку кожного параметра визначають як суму добутків оцінок за кожний фактор і відповідного коефіцієнта вагомості, формула 2:

$$P_i = \sum_{i=1}^N \Phi_i \times K_{\text{ваг.ф.і}} \quad (2)$$

де P_i – зважена оцінка i -го параметра;

Φ_i – зважена оцінка i -го фактора;

$K_{\text{ваг.ф.і}}$ – ваговий коефіцієнт i -го фактора;

N – кількість факторів.

Оцінку рівня конкурентоспроможності навчального закладу визначають як суму добутків оцінок за параметри й відповідного коефіцієнта вагомості, формула 3:

$$PKCP = \sum_{i=1}^N P_i \times K_{\text{ваг.п.і}} \quad (3)$$

де $PKCP$ – рівень конкурентоспроможності навчального закладу;

P_i – зважена оцінка i -го параметра;

$K_{\text{ваг.п.і}}$ – ваговий коефіцієнт i -го параметра;

N – кількість параметрів.

Як еталонні показники для порівняння можна використовувати показники провідного національного медичного ЗВО, нормативні вимоги МОЗ України, експертні оцінки фахівців, що беруть участь у моніторингових вимірюваннях.

Інформаційною базою даних для визначення конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти можуть слугувати дані електронної системи внутрішнього рейтингування діяльності кафедр, структурних підрозділів університету та його професорсько-викладацького складу.

Метод структурного відділу школи та система оцінювання діяльності вчителів є узагальнення результатів різноманітної діяльності, визначення шляхів удосконалення роботи структурного відділу, активізації творчої діяльності вчителів, формування позитивного напрямку розвитку школи. Навчально-методичний та науковий напрями. Крім того, рейтингова оцінка роботи кожного викладача є об'єктивною основою для роботи акредитаційної комісії в період індивідуального продовження контрактів та матеріального стимулювання праці працівників. Відповідне «Положення» розроблено згідно з вимогами наказу МОЗ України «Про рейтингове оцінювання діяльності закладів вищої освіти IV рівня акредитації та закладів післядипломної освіти МОЗ України» [19].

Таким чином, для забезпечення комплексного використання запропонованого кваліметричного підходу до оцінювання конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти необхідно (рис. 1):

- переглянути критерії оцінювання результатів роботи кафедр, структурних підрозділів та викладачів навчальних закладів з метою їх приведення до єдиної системи показників, прикладом якої може бути перелік критеріїв, наведених у табл. 1;

- запровадити регулярне здійснення внутрішньоуніверситетського рейтингування кафедр, структурних підрозділів і викладачів закладів вищої медичної освіти;

- встановити оптимальні часові межі збирання й обробки інформації з метою створення умов подальшого її використання в національному та міжнародному рейтингуванні вітчизняних закладів вищої медичної освіти.

Практична цінність приведення методик рейтингового оцінювання результатів роботи навчальних закладів до єдиної системи, яку можна застосовувати на локальному, національному та міжнародному рівнях, полягатиме в такому:

- використання інформації, отриманої під час внутрішньоуніверситетського рейтингового оціню-

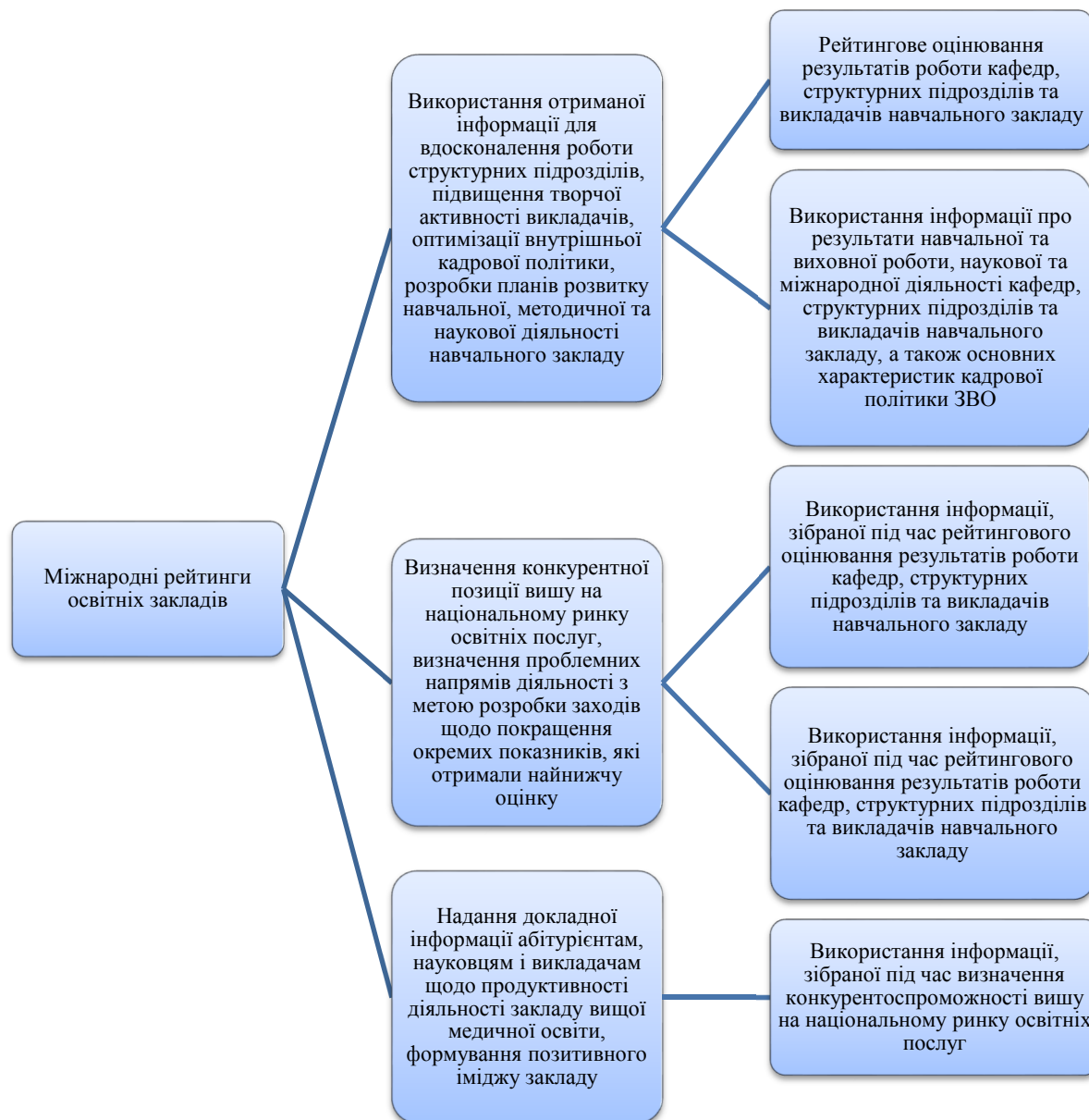

Рис. 1. Рівні та практична цінність використання комплексної методики визначення конкурентоспроможності закладу вищої медичної освіти

вання результатів роботи кафедр, структурних підрозділів і викладачів для вдосконалення роботи структурних підрозділів, підвищення творчої активності викладачів, оптимізації внутрішньої кадрової політики, розробки планів розвитку навчальної, методичної та наукової діяльності навчального закладу;

- визначення конкурентної позиції ЗВО на національному ринку освітніх послуг;
- визначення проблемних напрямів діяльності навчального закладу з метою розробки заходів щодо покращення окремих її показників, що отримали незадовільну оцінку;
- надання докладної інформації абітурієнтам, науковцям і викладачам щодо продуктивності діяльності закладу вищої медичної освіти;

– формування позитивного іміджу закладу на міжнародному рівні.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що вітчизняні заклади вищої медичної освіти не представлені в провідних міжнародних рейтингах освітніх закладів та посідають задовільні позиції в національних рейтингах, що відображає їх недостатню конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. З метою підвищення конкурентоспроможності українських медичних ЗВО запропоновано використання комплексної методики оцінювання конкурентної позиції навчального закладу.

Результати такого оцінювання нададуть змогу створити базу даних для подальшої участі в національному та міжнародному рейтингуванні й виявити проблемні напрями діяльності навчального закладу, розробити заходи з удосконалення роботи

структурних підрозділів ЗВО, підвищення творчої активності викладачів, оптимізації внутрішньої організаційної кадрової політики, складання планів розвитку навчальної, методичної та наукової діяльності навчального закладу. Напрямом подальших досліджень може бути розробка єдиної системи нормативних показників діяльності навчальних закладів і прийомів вимірювання результатів навчальної, виховної, наукової, міжнародної та кадрової роботи медичних ЗВО.

Висновки. Таким чином, оцінка конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів є складним і багатфакторним процесом, що враховує широкий спектр економічних, технологічних, соціальних і політичних аспектів. Проведений аналіз дає змогу зробити кілька важливих висновків, які відображають актуальні тенденції розвитку галузі та визначають напрямки для підвищення її конкурентоспроможності в умовах глобальної економічної взаємодії.

По-перше, конкурентоспроможність медичної галузі є невіддільною від якості підготовки фахівців у медичних освітніх закладах. Високий рівень професіоналізму та адаптивності медичних кадрів до сучасних викликів значною мірою визначає успіх не тільки окремих медичних установ, але й цілої галузі. Це вимагає постійного оновлення навчальних програм, впровадження сучасних технологій у процес підготовки фахівців і активної співпраці з міжнародними освітніми та медичними організаціями.

По-друге, державна політика відіграє критично важливу роль у формуванні конкурентоспроможності медичної галузі та освітніх закладів. Держава має створювати сприятливі умови для розвитку медичної освіти, залучення інвестицій у медичну інфраструктуру та підтримки інновацій. Важливою є

також розробка ефективних механізмів регулювання, що забезпечать прозорість, доступність і якість медичних послуг, а також сприятимуть конкурентному середовищу в галузі.

По-третє, глобалізація та міжнародна конкуренція створюють додаткові виклики та можливості для медичної галузі та її освітніх закладів. Конкуренція за висококваліфікованих кадрів, інтеграція у міжнародні медичні стандарти та використання міжнародного досвіду для підвищення якості освіти й медицини є важливими складовими успіху. У зв'язку з цим, підготовка медичних фахівців повинна орієнтуватися не тільки на національні, але й на глобальні потреби ринку праці та пацієнтів.

По-четверте, економічна взаємодія між різними суб'єктами медичної галузі (державними та приватними установами, освітніми закладами, науково-дослідницькими центрами, фармацевтичними компаніями) є важливою умовою розвитку конкурентоспроможності. Успішна співпраця між ними дозволяє не тільки забезпечити високу якість медичних послуг, але й сприяє створенню умов для економічного зростання та залучення інвестицій у галузь.

Таким чином, оцінка конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів в контексті економічної взаємодії демонструє, що для досягнення успіху необхідний інтегрований підхід. Він повинен включати розвиток сучасної медичної освіти, впровадження інновацій, стимулювання науково-дослідницької діяльності, активну державну підтримку та міжнародну співпрацю. Всі ці фактори разом створюють платформу для формування висококонкурентного медичного сектору, здатного забезпечити якісну медичну допомогу як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Література

1. Прядко О. М., Тарасов І. Ю., Шуригін О. В. Рейтингова оцінка ЗВО регіону як інструмент маркетингового менеджменту. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2016. № 1(23). С. 200-212.
2. Хижняк О. В. Рейтинги як репрезентація якості індивідуального і колективного в освітніх практиках. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи"*. 2017. № 38. С. 132-139.
3. Чернобай К. Ю. Рейтинги вищих навчальних закладів як складова моніторингу якості професійної освіти. *Народна освіта*. 2013. Вип. 1 (19). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=680.
4. Хорошак К. Про що мовчать рейтинги українських університетів. URL: <https://studway.com.ua/movchat-reytingi/>.
5. Бойчук Т. М., Геруш І. В., Ходорковський В. М., Ткач С. П. Досвід впровадження системи рейтингового оцінювання діяльності викладачів та кафедр у вищому державному навчальному закладі України "Буковинський державний медичний університет". *Медична освіта*. 2016. № 2. С. 77-81.
6. Бойчук Т. М., Геруш І. В., Ходорковський В. М., Ткач С. П. Рейтингування діяльності науковопедагогічних працівників та кафедр – вагома складова системи внутрішнього забезпечення якості освіти у вищому державному навчальному закладі України "Буковинський державний медичний університет". *Медична освіта*. 2017. № 3. С. 48-57.
7. Горинь Я. О., Горинь М. О., Сенишин О. С. Фактори конкурентоспроможності ЗВО у сфері вищої освіти України. *Молодіжний економічний дайджест*. 2014. № 1 (1). С. 123-126.
8. Горинь Я. Поняття конкурентоспроможності та її специфіка в освітніх послугах. *Evropský časopis ekonomiku a managementu*. 2016. № 2 (5) С. 83-88.
9. Константюк Н. І. Основні засади підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах формування глобальної економіки. *Сталий розвиток економіки. Економіка та управління національним господарством*. 2013. № 3. С. 26-28.
10. Kořistka C. Der höhere polytechnische Unterricht in Deutschland, in der Schweiz, in Frankreich, Belgien und England. Besser, 1863. 167 p.
11. Academic Ranking of World Universities. Wikipedia. The free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities.
12. QS Stars University Ratings. QS TopUniversities. URL: <https://www.topuniversities.com/qsstars#sorting=overall+country+=rating+=order=desc+orderby=uni+search=>.

13. National University Rankings. U.S. News & World Report. URL: <https://www.usnews.com/bestcolleges/rankings/national-universities>.
14. Aguillo I. F. Information on the Ranking Web, including the Webometrics Ranking of Universities Ranking Web of Universities. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e779/6ddb62e2626f4ecc057c4d50875e3754665.pdf>.
15. Webometrics-2017: рейтинг українських вишів в Internet. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/54278/>.
16. Рейтинг закладів вищої освіти. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/42226/>.
17. Bondar Iu., Ternavskiy A., Nahorniy D., Prysiashna S. Economic assessment of the staffing of the qualitative composition of managerial medical personnel. *Освіта і суспільство*. 2021. С. 320-328.
18. Hutsaliuk O. M., Navolokina A. S. Research on the economic interaction between the labor market and human resources in the healthcare sector in Ukraine. *Економічні інновації*. 2020. Т. 22. № 1 (74). С. 37-51. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1\(74\).37-51](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1(74).37-51).
19. Результати моніторингу виконання центральними органами виконавчої влади вимог законодавства України про регуляторну політику в частині здійснення заходів з відстеження результативності регуляторних актів. URL: http://www.drs.gov.ua/regulatory_policy/rezultaty-monitoryngu-vykonannya-tsentralnymu-organamy-vykonavchoyi-vlady-vymog-zakonodavstva-ukrainy-pro-regulyatornu-polityku-v-chastyni-zdiysnennya-zahodiv-z-vidstezhennya-rezultativnosti-regulyat/.
20. Гуцалюк О. М. Аналіз стану кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України у період реформування. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 110-114. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).110-114](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).110-114).
21. Крамський С. О., Гуцалюк О. М., Абязова Н. Р., Мальцев М. М. Використання проектного менеджменту як інноваційно-енвайронментального підходу в системі підготовки фахівців з економіки та управління науково-технічною сферою. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 3 (73). С. 88-96. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3\(73\)-88-96](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-88-96).
22. Лещенко Г. А., Бондар Ю. А., Кирстя А. В. Соціально-економічний розвиток науково-дослідної діяльності закладів вищої освіти. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 87-94. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).87-93](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).87-93).
23. Bondar Iu. A., Operchuk N. I., Ternavskiy A. I., Nahorniy D. O. Theoretical approaches to the management of the strategic development of medical treatment institutions. *Економічні інновації*. Т. 25. № 1 (86). С. 23-33. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1\(86\).23-33](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1(86).23-33).

References

1. Priadko, O. M., Tarasov, I. Yu., Shuryhin, O. V. (2016). Reitynhova otsinka ZVO rehionu yak instrument marketynhovoho menedzhmentu [Ranking of regional universities as a marketing management tool]. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг – Economic strategy and prospects for the development of trade and services*, 1(23), pp. 200-212 [in Ukrainian].
2. Khyzhniak, O. V. (2017). Reitynhy yak reprezentatsiia yakosti indyvidualnoho i kolektyvnoho v osvitykh praktykakh [Ratings as a representation of individual and collective quality in educational practices]. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Сотсіологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи" – Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series "Sociological research of modern society: methodology, theory, methods"*, 38, pp. 132-139 [in Ukrainian].
3. Chernobai, K. Yu. (2013). Reitynhy vyshcheykh navchalnykh zakladiv yak skladova monitorynhu yakosti profesiinoi osvity [Ratings of higher educational institutions as a component of monitoring the quality of professional education]. *Narodna osvita – Public education*, 1(19). Retrieved from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=680 [in Ukrainian].
4. Khoroschak, K. Pro shcho movchat reitynhy ukrainskykh universytetiv [What the rankings of Ukrainian universities are silent about]. Retrieved from <https://studway.com.ua/movchat-reytingi/> [in Ukrainian].
5. Boichuk, T. M., Herush, I. V., Khodorkovskyi, V. M., Tkach, Ye. P. (2016). Dosvid vprovadzhennia systemy reitynhovoho otsiniuvannia diialnosti vykladachiv ta kafedr u vyshchomu derzhavnomu navchalnomu zakladi Ukrainy "Bukovynskiy derzhavnyi medychniy universytet" [The experience of implementing a system of rating evaluation of the activity of teachers and departments at the higher state educational institution of Ukraine "Bukovyn State Medical University"]. *Медычна освіта – Medical education*, 2, pp. 77-81 [in Ukrainian].
6. Boichuk, T. M., Herush, I. V., Khodorkovskyi, V. M., Tkach, Ye. P. (2017). Reitynhuvannia diialnosti naukovedahohichnykh pratsivnykiv ta kafedr – vahoma skladova systemy vntrishnoho zabezpechennia yakosti osvity u vyshchomu derzhavnomu navchalnomu zakladi Ukrainy "Bukovynskiy derzhavnyi medychniy universytet" [The rating of the activities of scientific and pedagogical workers and departments is a significant component of the system of internal quality assurance of education in the higher state educational institution of Ukraine "Bukovyn State Medical University"]. *Медычна освіта – Medical education*, 3, pp. 48-57 [in Ukrainian].
7. Horyn, Ya. O., Horyn, M. O., Senyshyn, O. S. (2014). Faktory konkurentospromozhnosti ZVO u sferi vyshchoi osvity Ukrainy [Factors of competitiveness of universities in the field of higher education of Ukraine]. *Molodizhnyi ekonomichnyi daidzhest – Youth Economic Digest*, 1(1), pp. 123-126 [in Ukrainian].
8. Horyn, Ya. (2016). Poniattia konkurentospromozhnosti ta yii spetsyfika v osvitykh posluhakh [The concept of competitiveness and its specificity in educational services]. *Evropskyi časopis ekonomiky a managementu – European journal of economics and management*, 2(5), pp. 83-88 [in Ukrainian].
9. Konstantiuk, N. I. (2013). Osnovni zasady pidvyshchennia konkurentospromozhnosti vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh formuvannia hlobalnoi ekonomiky [The main principles of increasing the competitiveness of higher education of Ukraine in the conditions of the formation of the global economy]. *Stalyi rozvytok ekonomiky. Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom – Sustainable economic development. Economy and management of the national economy*, 3, pp. 26-28 [in Ukrainian].
10. Kořistka, C. (1863). Der höhere polytechnische Unterricht in Deutschland, in der Schweiz, in Frankreich, Belgien und England. Besser. 167 p.
11. Academic Ranking of World Universities. *Wikipedia*. The free Encyclopedia. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities.
12. QS Stars University Ratings. QS Top Universities. Retrieved from <https://www.topuniversities.com/qsstars#sorting=overall+country+=rating+=order=desc+orderby=uni+search=>.
13. National University Rankings. U.S. News & World Report. Retrieved from <https://www.usnews.com/bestcolleges/rankings/national-universities>.

14. Aguillo, I. F. Information on the Ranking Web, including the Webometrics Ranking of Universities Ranking Web of Universities. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/e779/6ddb62e2626f4ecc057c4d50875e3754665.pdf>.
15. Webometrics-2017: reitynh ukrainskykh vyshiv v Internet [Webometrics-2017: rating of Ukrainian universities on the Internet]. *osvita.ua*. Retrieved from <https://osvita.ua/vnz/rating/54278/> [in Ukrainian].
16. Reytynh zakladiv vyshchoyi osvity [Rating of higher education institutions]. Retrieved from <https://osvita.ua/vnz/rating/42226/> [in Ukrainian].
17. Bondar, Iu., Ternavskiy, A., Nahornyi, D., Prysiashna, S. (2021). Economic assessment of the staffing of the qualitative composition of managerial medical personnel. *Osvita i suspilstvo – Education and Society*, pp. 320-328.
18. Hutsaliuk, O. M., Navolokina, A. S. (2020). Research on the economic interaction between the labor market and human resources in the healthcare sector in Ukraine. *Ekonomichni innovatsii – Economic innovations*, Vol. 22, Iss. 1 (74), pp. 37-51. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1\(74\).37-51](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.1(74).37-51).
19. Rezultaty monitoryngu vykonannya tsentralnykh orhanamy vykonavchoi vlady vymoh zakonodavstva Ukrainy pro rehuliatu polityku v chastyini zdiisnennia zakhodiv z vidstezhennia rezultatyvnosti rehuliatornykh aktiv [Results of monitoring of the fulfillment of the requirements of the legislation of Ukraine on regulatory policy by the central bodies of the executive power in terms of the implementation of measures to track the effectiveness of regulatory acts]. Retrieved from http://www.drs.gov.ua/regulatory_policy/rezultaty-monitoryngu-vykonannya-tsentralnykh-organamy-vykonavchoyi-vlady-vymog-zakonodavstva-ukrayiny-pro-regulyat/ [in Ukrainian].
20. Hutsaliuk, O. M. (2019). Analiz stanu kadrovoho zabezpechennia sfery okhorony zdorovia Ukrainy u period reformuvannia [Analysis of the state of staff provision in the healthcare sector in the period of reform]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 110-114. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).110-114](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).110-114) [in Ukrainian].
21. Kramskiy, S. O., Hutsaliuk, O. M., Abliazova, N. R., Maltsev, M. M. (2023). Vykorystannia proiektnoho menedzhmentu yak innovatsiino-envairmentalnoho pidkhodu v systemi pidgotovky fakhivtsiv z ekonomiky ta upravlinnia naukovo-tekhnichnoiu sferoiu [The Use of Project Management as an Innovative and Environmental Approach in the System of Training Specialists in Economics and Management of the Scientific and Technical Sphere]. *Ekonomichni visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (73), pp. 88-96. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3\(73\)-88-96](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-88-96) [in Ukrainian].
22. Leshchenko, H. A., Bondar, Iu. A., Kyrstia, A. V. (2022). Sotsialno-ekonomichni rozvytok naukovo-doslidnoi diialnosti zakladiv vyshchoyi osvity [Socio-Economic Development of Research Activities of Institutions of Higher Education]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (42), pp. 87-93. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).87-93](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).87-93) [in Ukrainian].
23. Bondar, Iu. A., Operchuk, N. I., Ternavskiy, A. I., Nahornyi, D. O. (2023). Theoretical approaches to the management of the strategic development of medical treatment institutions. *Ekonomichni innovatsii – Economical innovations*, Vol. 25, Issue 1(86), pp. 23-33. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1\(86\).23-33](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.1(86).23-33).

Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Бойко О. В. Оцінка конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів у контексті економічної взаємодії

У сучасних умовах стрімкого розвитку світової економіки та технологій, медична галузь відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку держав. Від її конкурентоспроможності залежить не лише якість медичних послуг, але й здатність країни підтримувати високий рівень здоров'я населення та економічне зростання. Оцінка конкурентоспроможності медичної галузі та її освітніх закладів є надзвичайно важливим завданням, що передбачає аналіз багатьох факторів, таких як інновації, підготовка фахівців, державна політика та економічна взаємодія на національному і міжнародному рівнях. Розглянуто роль медичних освітніх закладів у підготовці висококваліфікованих кадрів, які є критичним елементом конкурентоспроможності галузі. У сучасному світі, де вимоги до медичних послуг зростають, важливо забезпечити відповідність освітніх програм новітнім тенденціям і технологіям. Проведено комплексне дослідження факторів, що впливають на конкурентоспроможність медичної галузі та її освітніх закладів. Результати цього дослідження можуть бути корисними для розробки стратегій підвищення ефективності медичної освіти, розвитку галузі та формування економічної взаємодії між різними секторами охорони здоров'я.

Ключові слова: медична галузь, заклади охорони здоров'я, заклади вищої медичної освіти, конкурентоспроможність, освітні послуги, рейтингове оцінювання діяльності закладів вищої медичної освіти.

Hutsaliuk O., Bondar Iu., Boiko O. Evaluation of the Competitiveness of the Medical Industry and its Educational Institutions in the Context of Economic Interaction

In today's conditions of rapid development of the world economy and technologies, the medical industry plays a key role in ensuring the sustainable development of states. Not only the quality of medical services depends on its competitiveness, but also the country's ability to maintain a high level of population health and economic growth. Assessing the competitiveness of the medical industry and its educational institutions is an extremely important task that involves the analysis of many factors, such as innovation, training of specialists, government policy and economic interaction at the national and international levels. The role of medical educational institutions in the training of highly qualified personnel, which is a critical element of the industry's competitiveness, is considered. In today's world, where the demands for medical services are growing, it is important to ensure that educational programs are in line with the latest trends and technologies. A comprehensive study of factors affecting the competitiveness of the medical industry and its educational institutions was conducted. The results of this study can be useful for the development of strategies for improving the effectiveness of medical education, the development of the industry, and the formation of economic interaction between different sectors of health care.

Keywords: medical industry, healthcare institutions, higher medical education institution, competitiveness, educational services, rating evaluation of activities of institutions of higher medical education.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2024